

POSTANOWIENIE

29 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 29 września 2023 r. w Warszawie
w sprawie z wniosku D.M.

z udziałem P.M., J.P., I.M., J.M., K.S., K.M., M.P., R.P., S.P., F.M., E.M., B.M.,
W.M. i B.M.1.

o stwierdzenie nabycia spadku po A.M.,

na skutek skargi kasacyjnej D.M.

od postanowienia Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z 31 maja 2022 r., II Ca 2531/20,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 31 maja 2022 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił apelację wnioskodawcy D. M. od postanowienia Sądu Rejonowego w Środzie Śląskiej z 17 września 2020 r. stwierdzającego, że spadek po A. M. na podstawie ustawy nabyli wprost: żona W. M. w $\frac{1}{2}$ części, bracia: R. M., F. M. i E. M. po $\frac{1}{14}$ części, bratankowie: P. M., J. M., I. M. po $\frac{1}{42}$ części, bratanica J. M. w $\frac{1}{14}$ części, bratankowie K. S. i K. M. po $\frac{1}{28}$ części, siostrzeńcy: M. P., R. P. i S. P. po $\frac{1}{42}$ części.

U podstaw rozstrzygnięcia Sądów *meriti* legło stwierdzenie, że ogłoszony przez spadkodawcę 14 czerwca 2014 r. testament ustny, w którym do całego spadku został powołany wnioskodawca, jest nieważny, zatem nabycie spadku

stwierdzono na podstawie ustawy. Kwestia uznania spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia, nie może być natomiast badana w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku.

Nieważność testamentu wynika natomiast z niespełnienia wymogu przesłanki „obawy rychłej śmierci” (art. 952 § 1 k.c.). Spadkodawca zmarł wprawdzie miesiąc po ogłoszeniu testamentu (18 lipca 2014 r.), ale w wyniku śmierci samobójczej. Testament ustny ogłoszony w warunkach zamiaru samobójczego nie może być natomiast uznany za sporządzony w okolicznościach uzasadniających obawę rychłej śmierci. Po stronie spadkodawcy nie zachodziła bowiem obiektywna obawa rychłej śmierci, skoro zamiar samobójczy jest świadomym aktem woli. Z okoliczności sprawy nie wynika także, że spadkodawca posiadał zamiar popełnienia samobójstwa w chwili ogłoszenia testamentu ustnego.

Z przeprowadzonych w sprawie opinii biegłych nie wynikało natomiast, by spadkodawca w chwili aktu samobójstwa znajdował się w stanie wyłączającym świadome podjęcie decyzji. Zdiagnozowana u spadkodawcy depresja a także zachowanie jego żony, która została skazana za znęcanie nad nim, mogły wywierać bardzo negatywny wpływ na jego zdrowie i pociągać za sobą ryzyko popełnienia samobójstwa ale nie osiągnęły takiej intensywności, by wyłączyć w chwili samobójstwa kontrolę nad swoim zachowaniem.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez wnioskodawcę.

Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołał się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Jego zdaniem skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, wobec rażącego naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 952 § 1 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne

zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą usuwanie błędów w zakresie wykładni i stosowania prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym – a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, niepubl. i z 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, niepubl. i przywołane tam orzecznictwo).

Bliższa analiza lakonicznego uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej nie pozwala przyjąć, by skarga była – w powyższym rozumieniu – oczywiście uzasadniona.

Problematyka śmierci samobójczej w kontekście przesłanki „obawy rychłej śmierci” - o której mowa w art. 952 § 1 k.c. - była przedmiotem wyjaśnień Sądu

Najwyższego. Utrwalony jest pogląd, że co do zasady nie występuje obawa rychłej śmierci, gdy testament ustny został sporządzony w warunkach zamiaru samobójczego. Bez względu bowiem na subiektywny lub obiektywny charakter przesłanki leżącej u podstaw sporządzenia testamentu ustnego, obawa rychłej śmierci w rozumieniu art. 952 k.c., musi istnieć w chwili testowania. Jeżeli stanowi czynnik determinujący określone zachowanie, to może wystąpić tylko w warunkach przeświadczenia, że zagrożenie dla życia przybiera cechy nieuchronności, wobec braku możliwości odwrócenia przyczyn tego zagrożenia.

Zamiar samobójczy tak pojmowanej motywacji testowania nie uzasadnia, sam w sobie stwarza bowiem tylko stan hipotetycznego zagrożenia dla życia w niedającej się przewidzieć przyszłości i należy go zaliczyć do możliwych do opanowania stanów emocjonalnych. Wynikając z motywacji danej osoby i jej decyzji, nie stanowi zatem okoliczności nieodwracalnie zagrażającej życiu. Stan obawy rychłej śmierci, nawet jeśli sprowadza się do subiektywnej oceny spadkodawcy, musi być uzasadniony okolicznościami zewnętrznymi, które dla spadkodawcy stanowią przesłankę do przyjęcia, że wkrótce umrze. Jeżeli nie ma charakteru patologicznego, to nie usuwa możliwości kontrolowania własnych zachowań i nie niweczy oddziaływania z zewnątrz na osobę pozostającą w tym stanie. Nie może być zatem traktowany jako trwały splot okoliczności uzasadniający przekonanie o zagrożeniu życia zarówno w ocenie indywidualnej, jak i w aspekcie obiektywnym (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 20 listopada 2003 r., III CK 7/02, OSP 2004, z.10, poz. 124; z 5 listopada 2006 r., IV CSK 74/06, niepubl.; i z 13 listopada 2013 r., IV CSK 306/13, niepubl.).

Nie można zatem kwalifikować skargi kasacyjnej jako oczywiście uzasadnionej, skoro stanowisko zajęte przez Sądy *meriti* odpowiada poglądom wyrażonym w tym przedmiocie w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Z wiążącego Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym stanu faktycznego sprawy (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.), nie wynikają przy tym okoliczności, które wskazywałyby, że sytuacja życiowa, w której znajdował się spadkodawca oraz jego stan zdrowia nie pozwalały mu przezwyciężyć zamiaru samobójczego.

W konsekwencji wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania, w konfrontacji z motywami zaskarżonego orzeczenia, nie wykazuje tezy, że przy jego ferowaniu

popołniono uchybienia w zakresie stosowania i wykładni prawa, które miały charakter kwalifikowany i nie podlegały różnym ocenom.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

[SOP]

[ms]